

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER

Bruxelles, den 13.2.2006
KOM(2006) 33 endelig

**MEDDELELSE FRA KOMMISSIONEN TIL RÅDET, EUROPA-PARLAMENTET,
DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG OG
REGIONSUDVALGET**

Gennemførelse af Fællesskabets Lissabon-program:

Fremme af iværksættertankegangen gennem uddannelse og læring

INDHOLDSFORTEGNELSE

1.	Indledning	3
1.1.	Iværksætterånd er en vigtig kompetence for at sikre vækst, beskæftigelse og personlig tilfredsstillelse	4
2.	Iværksætterkultur i skoleuddannelserne.....	5
2.1.	Iværksætterkultur i skolernes normale læseplan	5
2.2.	Iværksætterkultur i primærundervisningen (elever under 14 år)	6
2.3.	Iværksætterkultur i sekundærundervisningen (elever fra 14 år)	7
2.4.	Foranstaltninger til støtte for skoler og lærere	8
3.	Iværksætterkultur på de videregående uddannelser	9
4.	Vejen frem.....	11
4.1.	Faste rammer	11
4.2.	Støtte til skoler og lærere	12
4.3.	Inddragelse af eksterne aktører og virksomheder	12
4.4.	Fremme af iværksætterkultur i de videregående uddannelser.....	12

1. INDLEDNING

I februar 2005 foreslog Kommissionen, at der skulle sættes nyt skub i Lissabon-strategien ved at koncentrere EU's indsats om to hovedopgaver – skabelse af stærkere og varig vækst samt flere og bedre job. Det nye **partnerskab for vækst og beskæftigelse** understreger betydningen af at fremme iværksætterkulturen og skabe gunstigere betingelser for små og mellemstore virksomheder (smv).

En økonomis evne til med held at konkurrere og vokse afhænger af, at sammensætningen af virksomheder er i balance, og at der tilskyndes til etablering af flere nye virksomheder og til bedre styring af virksomhedsoverdragelser. Undersøgelser viser, at der er en positiv sammenhæng mellem **iværksætterkultur og økonomisk vækst**, særlig i højindkomstlande¹, selv om mange andre faktorer har indflydelse på BNP-væksten. Bæredygtig vækst baseret på innovation og ekspertise forudsætter etablering af et stigende antal nye virksomheder, som forventes at kunne skabe flere og bedre job. Lande, der kan udvise en større stigning i antallet af iværksættere, kan efterfølgende ofte udvise et fald i arbejdsløsheden². Desuden er de sociale systemer under stadig større pres som følge af den stadig mindre arbejdsstyrke. Hvis Europa ønsker at blive ved med at bevare sin sociale model, kræves der økonomisk vækst, **flere nye virksomheder, flere iværksættere, der er villige til at kaste sig ud i nyskabende tiltag, og flere hurtigtvoksende smv'er**.

Iværksætterånden kan ligeledes bidrage til social samhørighed i mindre veludviklede regioner, og til at få arbejdsløse eller ugunstigt stillede personer i beskæftigelse. Endvidere kan iværksætterånden bidrage til at åbne for et iværksætterpotentiale hos **kvinderne**, som endnu ikke er fuldt udnyttet.

Det er nødvendigt, at der skabes et **gunstigere samfundsklima** for iværksættere, og der bør tages udgangspunkt i en integreret politik med henblik på ikke blot at ændre tankegangen, men også forbedre europæernes færdigheder og fjerne forhindringerne for at etablere nye virksomheder, overdrage virksomheder og skabe vækst i virksomhederne. Kommissionen har i tidligere dokumenter fokuseret på lovmæssige, skattemæssige og finansielle forhindringer³. I februar 2004 vedtog Kommissionen en **handlingsplan om iværksætterkultur**⁴, hvori der blev fremsat forslag om horisontale foranstaltninger til at skabe gunstigere rammer for en politik for iværksætterkultur. I november 2005 blev der lanceret en integreret **politik** for smv'er⁵.

Forskellige faktorer har indflydelse på iværksætterånden, og derfor skal man tage de kulturelle aspekter i betragtning. Europæerne tøver med at gribe chancen for at blive selvstændige og komme i gang med iværksætteraktiviteter⁶. Undersøgelser viser, at **støtte, som tager udgangspunkt i personens kulturelle baggrund** (f.eks. gennem

¹ Global Entrepreneurship Monitor 2004.

² D. Audretsch, *Entrepreneurship: A survey of the literature*, oktober 2002.

³ Jf. http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/index_en.htm

⁴ Den europæiske dagsorden for iværksætterkultur, Europa-Kommissionen, KOM(2004) 70 endelig af 11.2.2004.

⁵ Moderne smv-politik for vækst og beskæftigelse, KOM(2005) 551 endelig af 10.11.2005.

⁶ Flash Eurobarometer 160 "Entrepreneurship", juni 2004.

uddannelsesprogrammer og oplysningskampagner), smitter positivt af på omfanget af iværksætteraktiviteter i EU⁷.

Fremme af iværksætterånden blandt unge er et centralt element i **den europæiske ungdomspagt**, som Det Europæiske Råd vedtog i marts 2005.

1.1. Iværksætterånd er en vigtig kompetence for at sikre vækst, beskæftigelse og personlig tilfredsstillelse

Iværksætterånd er evnen til at føre idéer ud i livet. Det kræver kreativitet, innovation og risikotagning og evne til at planlægge og forvalte projekter for at nå bestemte mål. Iværksætterånd er et aktiv for individet i dagligdagen i hjemmet og samfundet, hjælper arbejdstagerne med at være bevidst om deres arbejdes funktion og ruster dem til at udnytte muligheder og er det grundlag, som iværksættere har brug for for at starte en samfundsmæssig eller erhvervsmæssig aktivitet⁸.

Fremme af **generiske evner og færdigheder**, som er grundlaget for iværksætterånd, suppleres med et tilbud om **mere specialviden om det at drive forretning**, afhængig af uddannelsesniveaet. Ved at lægge større vægt på begrebet "ansvarligt iværksætteri" vil en iværksætterkarriere kunne gøres til en mere attraktiv mulighed.

Selv om ikke alle unge, som erhverver iværksætterkompetence, bliver iværksættere, viser det sig dog, at omkring 20 % af de elever, der er med i minivirksomheder på skolernes sekundærtrin, faktisk **opretter egen virksomhed efter studierne**⁹. En iværksætteruddannelse øger chancerne for, at en person etablerer en ny virksomhed eller bliver selvstændig, og forbedrer denne persons økonomiske gevinst og tilfredsstillelse. Desuden vil enhver dynamisk smv, som ønsker at vokse, med fordel kunne ansætte unge med en iværksættertankegang og iværksætterfærdigheder.

Fordelene ved iværksætteruddannelsen er imidlertid ikke begrænset til etablering af flere nye virksomheder, nyskabende tiltag og skabelse af nye arbejdspladser. **Iværksætterånd er en vigtig kompetence for alle**, der hjælper unge med dels at blive mere kreative og få større selvtillid uanset hvilket felt, de kaster sig over, dels at handle på en socialt ansvarlig måde.

I **arbejdsprogrammet for uddannelse og erhvervsuddannelse 2010** indgik iværksætterånd i referencerammerne for otte nøglekompetencer for **livslang læring**, der er nødvendige for personlig tilfredsstillelse, social integration, aktivt borgerskab og beskæftigelsesegnethed. Kommissionen har på dette grundlag fremsat forslag til en henstilling fra Europa-Parlamentet og Rådet¹⁰.

Tidligere har de formelle uddannelser i Europa ikke været befordrende for iværksætterkulturen eller tilskyndet til selvstændig virksomhed. Men nu, hvor børn og unge har deres egne holdninger og kender deres kulturelle baggrund i en tidlig alder, **kan uddannelsessystemerne i høj grad bidrage til, at iværksætterudfordringen i EU tages op på en positiv måde.**

⁷ Global Entrepreneurship Monitor 2004.

⁸ Kommissionens forslag til henstilling om nøglekompetencer for livslang læring, KOM(2005) 548 endelig.

⁹ Minivirksomheder på udskolingstrinnet, "Best Procedure"-projekt: Ekspertgruppens endelige rapport, september 2005.

¹⁰ Kommissionens forslag til henstilling om nøglekompetencer for livslang læring.

Det erkendes altså, at iværksætterkompetencer tilegnes gennem **livslang læring**, og derfor sættes der i denne meddelelse fokus på uddannelserne på alle trin **fra primærundervisningen til universitetet**, herunder også den **erhvervsfaglige** uddannelse på sekundærtrinn (grundlæggende erhvervsuddannelse) og de videregående uddannelser på **tekniske læreanstalter**.

Selv om der er adskillige initiativer på vej inden for iværksætteruddannelserne, ligger de ikke altid inden for faste rammer. På grundlag af oplysninger, der fremkom i forbindelse med Fællesskabets flerårige program¹¹, har **denne meddelelse til formål at støtte medlemsstaterne med at udvikle en mere systematisk strategi for iværksætteruddannelser**. Der kan findes eksempler på bedste praksis i Europa. Udfordringen ligger i at udbrede de eksisterende positive eksempler.

2. IVÆRKSÆTTERKULTUR I SKOLEUDDANNELSERNE

2.1. Iværksætterkultur i skolernes normale læseplan¹²

- **Når der fastsættes udtrykkelige mål i læseplanerne og retningslinjer for, hvordan de gennemføres i praksis, skabes der et mere solidt grundlag for iværksætteruddannelserne.**

Der findes særligt i uddannelserne på sekundært trin emner, som – på skolernes og lærernes initiativ – kan bruges i iværksætterundervisningen. Denne undervisning foregår imidlertid meget hyppigt som en aktivitet, der ikke indgår i den almindelige undervisning.

Nogle lande **har ændret eller er i færd med at ændre de nationale læseplaner** for at kunne anerkende iværksætterkompetencer. Kun i få tilfælde har ændringen konsekvent taget højde for forskellige uddannelsesniveauer og –typer, men det er dog værd at fremhæve visse positive eksempler¹³.

I **Polen** er "Grundbegreber i virksomhedslære" et **obligatorisk fag** i alle almene uddannelser på sekundærtrinn og i alle erhvervsfaglige uddannelser. Målsætningerne omfatter udvikling af iværksættermentalitet og undervisning i, hvordan man starter en virksomhed.

Man ser oftere, at iværksætterånd og udøvelse af selvstændig virksomhed er målsætninger for **den erhvervsfaglige undervisning på sekundært trin**.

I **Østrig** indgår iværksætterkultur i læseplanerne for den tekniske og erhvervsfaglige undervisning på det sekundære trin, f.eks. i form af at eleverne driver en fiktiv virksomhed.

Iværksætterkompetencerne udvikles i en **både formel og uformel** sammenhæng (f.eks. ungdomsarbejde og forskellige former for deltagelse i samfundet). Der bør videreudvikles

¹¹ Rådets beslutning 2000/819/EF af 20. december 2000 om et flerårigt program til fremme af initiativ og iværksætterånd, navnlig for små og mellemstore virksomheder (SMV).

¹² Ansvar for at lægge læseplaner for skoleuddannelserne ligger hos enten de nationale eller de regionale myndigheder. Derfor bør de ideer, der fremsættes her, tilpasses de enkelte landes systemer.

¹³ Bl.a. i Spanien, Irland, Polen, Finland og Det Forenede Kongerige, men også i Norge. Det flerårige projekt om iværksætteruddannelse, endelig rapport, marts 2004, og rapporten om gennemførelsen af det europæiske charter for små virksomheder, 2005.

værktøjer til anerkendelse og udnyttelse af de iværksætterrelaterede færdigheder, der erhverves under den uformelle del af undervisningen.

2.2. Iværksætterkultur i primærundervisningen (elever under 14 år)¹⁴

- **Der bør skabes større opmærksomhed om de fordele ved grundlæggende undervisning i iværksætterkultur, som samfundet som helhed og eleverne selv kan høste, selv på de allerførste uddannelsestrin.**

Det gælder for alle kompetencer, der skal give folk bedre mulighed for at forvalte deres egen tilværelse, at fundamentet støbes i de tidligste læreår. Stimulering af kreativitet og initiativ på skolernes primærtrin bidrager til at udvikle en iværksættermentalitet. Aktiv læring baseret på børns naturlige nysgerrighed er den bedste løsning. Når børnene lærer om samfundet, bør de desuden også **på et tidligt tidspunkt få viden om og kontakt med arbejds- og erhvervslivet** og lære at forstå iværksætternes rolle i samfundet.

I en række medlemsstater giver læseplanerne allerede mulighed for, at skolerne kan opmuntre børnene til at tage initiativer og et ansvar. Der er dog kun få eksempler på, at der rent faktisk gives undervisning i iværksætterkultur. **Sammenhængende initiativer eller programmer, der forvaltes af undervisningsmyndighederne er stadig stort set en sjældenhed i primærundervisningen.** Aktiviteterne ledes ofte af **eksterne aktører** som f.eks. ikke-udbyttegivende organisationer, der støttes af den private sektor. Ikke desto mindre er der en række **eksempler på god praksis, som bør formidles** til offentlige myndigheder, skoler, lærere og forældre.

I franskundervisningen på sjette klassetrin i **Luxembourg** (11-12-årige elever) har man i alle primærskoler et modul, der omhandler etablering af virksomheder, og som er baseret på tegneserien "Boule og Bill starter en virksomhed". Tegneserien bruges også i matematik til at undervise i lette økonomiske analyser.

Blandt metoderne til at fremme en mere åben holdning til iværksætterkultur kan nævnes projektarbejde, rollespil, lette case-studier og besøg på lokale virksomheder. Det er aktiviteter, der er forbundet med en række andre fag og motiverer de børn, der lærer nemmest ved at gøre tingene selv (learning by doing). Iværksætterrelaterede programmer kan navnlig på de sidste trin i primærundervisningen med held bruges til at kombinere **kreativitet, innovation og et grundlæggende kendskab til det at drive forretning** (f.eks. ved at eleverne sælger produkter på et skolemarked).

Konkurrencen for unge opfindere ("**Young Inventors Competition**") er et program, der afvikles i skolerne på både primær- og sekundærtrinnet i flere lande¹⁵, og som er rettet mod 6-16-årige børn. Formålet er at fremelske børns kreativitet, udvikle deres ideer og tilmelde dem til en konkurrence. Vinderne modtager præmier for design og opfindelser.

¹⁴ "Primærundervisning" er niveau 1 i UNESCOs klassifikation fra 1977, ISCED. Det skal bemærkes, at definitionen af primærundervisning og sekundærundervisning varierer betydeligt mellem EU's medlemsstater.

¹⁵ Bl.a. Finland, Det Forenede Kongerige, Island og Norge.

2.3. Iværksætterkultur i sekundærundervisningen (elever fra 14 år)¹⁶

- I sekundærundervisningen bør eleverne gøres mere opmærksomme på, at selvstændig virksomhed og iværksætteri er en mulighed for deres fremtidige karriere.
- En iværksættertankegang og iværksætterfærdigheder fremmes bedst gennem "learning by doing" og ved at få praktisk kendskab til iværksætteri, f.eks. gennem projekter og aktiviteter.

I de fleste europæiske lande er der sat vidtfavnende mål for **læseplanerne**, som indeholder emner, der kunne gøre det muligt at undervise i iværksætterkultur (f.eks. samfundsvidenskab, økonomi og geografi). Det er imidlertid ofte op til skolerne, lærerne og det lokale erhvervsliv, om det rent faktisk sker. **I nogle få medlemsstater** er praktisk erfaring med iværksætteri indarbejdet i den fastlagte undervisning.

I **Irland** indgår der i den faste **læseplan** programmer som *Transition Year* (overgangsåret mellem obligatorisk undervisning og videregående uddannelse), *Leaving Certificate Vocational Programme* (erhvervsfagligt program, der bygger videre på den obligatoriske undervisning), og *Leaving Certificate Applied* (toårigt undervisningsforløb efter den obligatoriske undervisning, der skal forberede de unge på voksentilværelsen og arbejdslivet). Disse programmer giver de studerende mulighed for at lære om iværksætterkultur.

Programmerne kan være særligt fokuset på undervisning i praktisk forretningsledelse, f.eks. ved at lade de studerende drive minivirksomheder.

Formålet med **minivirksomheder, der drives af eleverne i skolen**, er at udøve en lille, men reel økonomisk aktivitet, eller på en realistisk måde at simulere, hvordan virksomheder drives. Eleverne lærer at arbejde sammen i grupper og får selvtilid. Det skønnes, at over 200 000 elever hvert år deltager i disse programmer i EU-25 og Norge¹⁷.

Inden for **erhvervsuddannelserne på skolernes sekundærtrin** kan særlig undervisning i, hvordan man etablerer en virksomhed, være ret effektiv, eftersom eleverne står foran at skulle indlede deres arbejdsliv, og de vil måske skønne på muligheden for at blive selvstændige. Med undtagelse af visse lande (f.eks. hvor der findes et veludviklet lærlingesystem) mangler der dog i de fleste tilfælde en egentlig fokusering på iværksætterkultur, da hovedopgaven anses for at være at uddanne faglært arbejdskraft.

I det **tyske system for erhvervsuddannelse** (kaldet "das duale System"), hvor undervisningen finder sted både i skolen og i en virksomhed, lærer de unge på sidste trin ("Master Phase"), hvordan man opretter egen virksomhed. Denne undervisning sigter ikke kun mod tilegnelse af de nødvendige ledelseskompetencer, men også mod udvikling af lærlinges iværksætterholdninger og -færdigheder.

¹⁶ Sekundærundervisning på første trin er niveau 2 i ISCED, mens sekundærundervisning på andet trin, der begynder efter afslutningen af den obligatoriske undervisning, er niveau 3.

¹⁷ Minivirksomheder på udskolingstrinnet og på ungdomsuddannelserne, "Best Procedure"-projekt: Ekspertgruppens endelige rapport, september 2005.

Der er en opfattelse af, at læseplanerne på skolernes sekundærtrin **ikke giver lærerne og skolerne tilstrækkelig motivering** til at gøre noget ud af iværksætterundervisningen¹⁸. Det er derfor afgørende, at de tilbydes **støtte og incitamenter**.

2.4. Foranstaltninger til støtte for skoler og lærere

- **Skolerne bør gives støtte og incitamenter til at gennemføre iværksætteraktiviteter og –programmer, da der allerede findes mange konkrete eksempler på, hvordan det kan gøres.**
- **Offentlige myndigheder bør tage initiativ til at gøre skoler, skoleinspektører/rektorer og lærere mere opmærksomme på iværksætteruddannelser.**
- **At bakke op om særorganisationernes indsats er en effektiv metode til at udbrede iværksætterånden i skoler og tilskynde til partnerskaber med erhvervslivet.**

Iværksætterkulturen udvikles i et miljø, der er befordrende for aktive indlæringsmetoder. Derfor er der **behov for støtte**, som bør omfatte indledende kurser for og efteruddannelse af lærere, hvor de får tid og ressourcer til at planlægge, lede og evaluere aktiviteterne, hvor der stilles undervisningsmateriale til rådighed, og hvor ansvarsområderne klarlægges. Det er afgørende, at ikke blot skoleinspektører/rektorer og skolebestyrelser bakker op om dette tiltag, men også at forældrene inddrages.

Det er nødvendigt, at de **offentlige myndigheder**, herunder særlig dem, der er ansvarlige for uddannelse, beskæftigelse og erhvervspolitik, aktivt fremmer iværksætteruddannelserne. I betragtning af iværksætteruddannelsernes horisontale og tværfaglige beskaffenhed vil det første vigtige skridt på nationalt plan være at **etablere et formelt samarbejde mellem forskellige ministerier**. Et sådant samarbejde kan udmunde i lancering af en national **strategi** eller **handlingsplan**.

I **Finland** blev der i 2002 nedsat en styregruppe for iværksætteri, som skulle fremme og koordinere iværksætterkultur på forskellige niveauer i uddannelsessystemet. Medlemmerne af styregruppen repræsenterer forskellige ministerier, organisationer og læreanstalter.

En af de største **hindringer** er, at lærerne mangler motivation og ikke har fået en **særlig uddannelse**. De kræfter, som **lærerne** bruger på praktisk arbejde, sommetider også uden for deres normale arbejdstid, bør anerkendes som en officiel skoleopgave. Til trods for at de offentlige myndigheder er stadig mere opmærksomme på problemet, tages der i de fleste tilfælde ikke systematisk initiativer til fordel for lærerne.

Der kan være forskellige veje frem for så vidt angår fastlæggelse af en politik. Statens støtteforanstaltninger kan være **tilskyndelse til partnerskaber mellem skoler og virksomheder, støtte til særorganisationer**, som leder konkrete programmer, **finansiering af forsøgsprojekter** i skolerne og **formidling af eksempler på god praksis**. Skønt der stadig ikke finder megen systematisk fremme af iværksætteri sted, findes der **gode eksempler i Europa, som det er værd at fremhæve**.

¹⁸ Det flerårige projekt om iværksætteruddannelse, endelig rapport, marts 2004.

I **Nederlandene** har staten finansieret forsøgsprojekter i skolerne. Støtten omfattede udarbejdelse af undervisningsmateriale og afholdelse af seminarer og kurser for lærerne. Målet er nu at tilskynde til, at andre skoler gennemfører lignende projekter, hvilket skal ske ved at forelægge eksempler på god praksis for skolebestyrelser, lærere og studerende.

Private aktører (erhvervssammenslutninger, virksomheder, iværksættere, erhvervskonsulenter osv.) er nu i højere grad inddraget i uddannelserne, både ved at sponsorere bestemte initiativer og ved at deltage direkte i undervisningen (f.eks. som vejledere). Denne inddragelse bør af virksomhederne betragtes som en langsigtet investering og som et vigtigt aspekt ved disse **virksomheders sociale ansvar**. Offentlig-private **partnerskaber** har afgørende betydning for iværksætteruddannelsernes udvikling. Et vellykket program kendetegnes især ved, at der etableres **et samarbejde mellem skoler, virksomheder og samfundet**. Der bør tilskyndes endnu mere til, at dette sker.

Talrige **organisationer**¹⁹ tilbyder for øjeblikket iværksætteruddannelser over hele Europa ved hjælp af **partnerskaber med erhvervslivet** og i et vist omfang med offentlig støtte. Deres programmer er baseret på praktisk læring, f.eks. ved at eleverne driver minivirksomheder. I mangel af eller i tilgift til en metodologi, som uddannelsessystemerne har udarbejdet internt, bidrager disse organisationer betragteligt til iværksætteruddannelserne i de fleste europæiske lande. De tilbyder også kurser for lærerne, og de kan anspore til ændringer i den nationale uddannelsespolitik.

I **Norge** er "Ungt Entreprenørskap" en af regeringens partnere i gennemførelsen af strategien for iværksætteruddannelser. I 2004 havde 14 % af alle elever, der havde fulgt skolernes sekundærundervisning på andet trin, deltaget i programmet for elevvirksomheder.

3. IVÆRKSÆTTERKULTUR PÅ DE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER

- **Universiteter og tekniske læreanstalter bør lade iværksætterkultur være en vigtig del af læseplanen spredt over forskellige fag, og de bør kræve, at de studerende tager iværksætterkurser eller i hvert fald tilskynde dem hertil.**
- **En kombination af dels iværksættertankegang og iværksætterkompetence, dels ekspertise inden for videnskabelige og tekniske studier bør give mulighed for, at de studerende og forskerne bedre kan kommercialisere deres ideer, og at der kan udvikles nye teknologier.**

I forbindelse med universitetsstudier gives der i iværksætteruddannelsen særlige kurser i, **hvordan en virksomhed etableres og drives**, og der opfordres og tilskyndes til, at de studerende fremsætter **ideer til erhvervsvirksomhed**. Videregående uddannelser er normalt stærkt decentraliserede, men der findes eksempler på, at der er fastlagt en national strategi for fremme af iværksætterkultur på de højere læreanstalter, ofte som et resultat af et samarbejde mellem staten og universiteterne.

¹⁹ For eksempel medlemmer af netværket Junior Achievement - Young Enterprise Europe, EUROPEN og JADE.

I **Det Forenede Kongerige** er formålet med "Science Enterprise Challenge" (udfordring, der består i at bringe videnskaben ud i erhvervslivet) at etablere et netværk af centre på universiteterne, der finansieres af staten og specialiserer sig i at kombinere **iværksætterstudier med videnskab og teknologi**.

Det er ikke mange **lærestole i iværksætteri** i Europa²⁰, hvor man ligger langt bag USA, nemlig i forholdet 1:4²¹. Desuden er undervisningen i iværksætterkultur hovedsageligt fokuseret på studerende, der læser **økonomi og erhvervsrettede fag**. Der er kun få muligheder for, at studerende, der læser andre fag, kan få undervisning i iværksætteri. Iværksætteri er først og fremmest stadig et tilvalgsfag, der som oftest tilbydes som et enkeltfag. Universiteterne bør integrere iværksætterkultur **i forskellige fag i deres studieprogrammer, da det kan øge værdien af alle afgangseksamener**. For at løse problemet med manglende specialfaglærere **burde iværksætteri i højere grad anerkendes som et område, man kan specialisere sig i med henblik på ph.d.-programmer**.

Case-studier og andre interaktive undervisningsmetoder bruges ikke i tilstrækkeligt stort omfang²², ligesom erhvervsfolk ikke inddrages nok i undervisningen. For at fremme iværksætteradfærd er der brug for et **gunstigt miljø**. **Højere læreanstalter, der har engageret sig i iværksætterkultur**, giver eller gør det lettere at få adgang til risikovillig kapital og giver redskaber til at opbygge ledelseskapacitet og danne netværker. **Konkurrencer, der går ud på at fremlægge den bedste forretningsplan**, er en effektiv måde at udsætte studerende for investorer på. De **væksthuse for iværksættere** og **forskerparker**, der findes, viser tydeligt, at universiteterne ved at yde praktisk støtte i form af tjenester er engageret i sagen.

På de **erhvervsrettede studier** på bachelorniveau og kandidatniveau (herunder MBA) bør kurserne være fokuseret skarpere på sådanne aspekter som etablering af en virksomhed, forvaltning af en smv's vækstfase og sikring af fortsat innovation.

Man bør være særligt opmærksom på, at iværksætterkurser integreres systematisk i de **videnskabelige og tekniske studier og på tekniske institutter** (f.eks. polytekniske studier) for bedre at muliggøre spin-off-virksomheder og innovativ virksomhedsetablering, og som et middel til at hjælpe forskerne med at tilegne sig iværksætterfærdigheder. Handelshøjskoler og teknisk/videnskabelige fakulteter bør samarbejde mere, f.eks. ved at oprette tværfaglige grupper af studerende og ph.d.-kandidater. Der skal sættes skarpere fokus på udvikling af de færdigheder og kompetencer, der er nødvendige for, at der kan drages fuld nytte af **innovations- og videnovertførselsaktiviteter** i kombination med **kommercialiseringen af nye teknologier**²³.

Det er nødvendigt, at europæiske universiteter tydeligt tilkendegiver, hvilken strategisk rolle innovation og videnovertførsel spiller i institutionens overordnede opgavebeskrivelse.

²⁰ "Best procedure"-projekt om iværksætteruddannelser, november 2002.

²¹ Undersøgelse af iværksætteruddannelser i Europa, foretaget af EFER og EFMD, september 2004. J. A. Katz, "Survey of Endowed Positions in Entrepreneurship and Related Fields in the United States", oktober 2003.

²² Undersøgelse af iværksætteruddannelser i Europa.

²³ Jf. også "Mere forskning og innovation - investering i vækst og beskæftigelse - En fælles tilgang". KOM(2005) 488 endelig.

Akademiske spin-off-virksomheder anses i stigende grad for at være et vigtigt middel til at forbedre lokalsamfundets økonomiske udvikling. For at kunne udfylde deres nye roller må såvel videnskabsfolk som universiteter opbygge **kompetencer inden for erhvervskundskab og ledelse**.

Der er visse **interne hindringer**, f.eks. et karrieresystem, der er grundigt forankret i den akademiske verden, og som stadig ikke gør iværksættervejen til et troværdigt valg. Der synes også at være problemer med hensyn til arbejdskraftens mobilitet ind og ud af akademiske kredse og med hensyn til evnen til på en fleksibel og strategisk måde at foretage interne ansættelser på universiteterne²⁴. Forskernes mobilitet på tværs af sektorerne i hele deres karriereforløb (også under ph.d.-uddannelsen) bør fremover være et normalt led i en forskers karriere²⁵. En sådan mobilitet burde ligeledes kunne bidrage til udvikling af de færdigheder og kompetencer, der er nødvendige for at fremme iværksætterkulturen og iværksættermentaliteten på universiteterne.

Endelig er det altafgørende, at der tilvejebringes en kritisk masse af lærere, der kan undervise i iværksætteri, og at det tværnationale samarbejde forstærkes. Eftersom der nu afprøves innovative undervisningsmetoder i iværksætteruddannelserne på universiteter i hele Europa, bør der ske en øget **udveksling af disse metoder**.

4. VEJEN FREM

Følgende **henstillinger** om en konkret indsats er baseret på dokumentation og eksempler på god praksis i Europa. Denne indsats skal for størstedelens vedkommende ydes på nationalt eller lokalt plan. Sigtet med forslagene er at bidrage til formulering af en mere systematisk tilgang til iværksætteruddannelser og **øge uddannelsens rolle i skabelsen af en mere iværksætterorienteret kultur i de europæiske samfund**.

4.1. Faste rammer

- De nationale og regionale myndigheder bør etablere et **samarbejde mellem forskellige instanser** om fastlæggelse af en strategi med klare målsætninger for alle uddannelsestrin på grundlag af de nationale Lissabon-programmer.
- **Læseplanerne for skoler på alle trin** bør udtrykkeligt indeholde iværksætterkultur som en uddannelsesmålsætning og være ledsaget af retningslinjer for, hvordan undervisningen gennemføres.

²⁴ Nordisk InnovationsCenter, *Entrepreneurial learning & academic spin-offs*, Göteborg, januar 2005.

²⁵ Europæisk charter for forskere og en adfærdskodeks for ansættelse af forskere, K(2005) 576 endelig af 22.3.2005.

4.2. Støtte til skoler og lærere

- Skolerne bør ved hjælp af en række forskellige redskaber gives **praktisk støtte og et incitament** til at indføre iværksætteraktiviteter og -programmer.
- Der bør fokuseres særligt på at **uddanne lærere**, både ved at give dem en grunduddannelse og efteruddannelse på arbejdspladsen og ved at sørge for, at de får praktisk erfaring, og der bør lægges vægt på at gøre skoleinspektører/rektorer og skolebestyrelser opmærksomme på iværksætteruddannelserne.

4.3. Inddragelse af eksterne aktører og virksomheder

- Der bør tilskyndes til et **samarbejde mellem uddannelsesinstitutionerne og lokalsamfundet**, navnlig lokale **virksomheder**. At blive inddraget i formel og uformel uddannelse bør af virksomhederne betragtes som en investering og som et af aspekterne ved disse **virksomheders sociale ansvar**.
- Skolerne bør opfordres til at gøre mere udbredt brug af **minivirksomheder**, som drives af eleverne. I denne forbindelse bør man anerkende de aktiviteter, der udføres af organisationer, som fremmer sådanne programmer, f.eks. ngo'er, og deres initiativer bør støttes mere systematisk.

4.4. Fremme af iværksætterkultur i de videregående uddannelser

- De højere læreanstalter bør **integrere iværksætterundervisning** i mange forskellige fag og kurser, særlig på de videnskabelige og tekniske studier.
- Der er særligt behov for de **offentlige myndigheders opbakning**, for at der kan tilbydes lærere en uddannelse på højt niveau, og for at udvikle netværker, som kan udveksle eksempler på god praksis.
- **Underviseres mobilitet** mellem universitetsverdenen og erhvervslivet bør fremmes, og der bør tilskyndes til, at **erhvervsfolk** inddrages i undervisningen.

Kommissionen vil fortsat støtte medlemsstaternes tiltag vedrørende mere almene politikker ved at være koordinator og iværksætte specifikke projekter. Kommissionen vil formidle eksempler på god praksis og gøre iværksætteruddannelserne mere synlige gennem en lang række foranstaltninger, bl.a. opfølgning af henstillingen om nøglekompetencer. Fra 2006 intensiveres arbejdet vedrørende iværksætteruddannelse på de højere læreanstalter. Fra 2007 vil det foreslåede nye integrerede fællesskabsprogram for livslang læring understøtte innovative projekter med en europæisk dimension, hvor der sigtes mod at forbedre iværksættermentaliteten og -færdighederne og fremme forbindelserne mellem læreanstalter og virksomheder. Initiativer på europæisk, nationalt og lokalt plan vil fortsat få støtte fra Den Europæiske Socialfond.

De offentlige myndigheder i medlemsstaterne opfordres til at træffe de nødvendige foranstaltninger og fremskynde reformerne, alt efter de særlige behov i de enkelte lande. Nærværende meddelelse skal være en **reference** ved gennemgangen af, hvor store fremskridt der gøres i fastlæggelsen af politikker, navnlig i forbindelse med Lissabon-rapporterne, som medlemsstaterne skal forelægge i henhold til de integrerede retningslinjer for vækst og beskæftigelse (*retningslinje 15*).